

## APRECIEREA POSIBILITĂȚILOR DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN CADRUL AGRICULTURII ÎN CONDIȚIILE VECINĂȚĂȚII IMEDIATE CU UNIUNEA EUROPEANĂ

**Dorina CLICHICI**

*Academia de Studii Economice din Moldova*

The main problems of the agricultural sector are linked with the structural dependence imposed by the inefficient allocation of resources and with the poor economic and technical base at the microeconomic level. These factors determine a very sharp poverty profile and a very slow and contradictory evolution of the agricultural sector of Republic of Moldova. As a result the agricultural sector attracted the smallest amount of foreign direct investments and registered the lowest level of salaries.

Începând cu anul 1995, în Republica Moldova ponderea agriculturii în PIB a depășit cea a industriei, având loc un proces continuu de deindustrializare a economiei țării, blocând soluționarea problemelor ce țin de creșterea competitivității produselor agricole și comercializarea acestora pe piața europeană.

Acest decalaj, de rând cu volumul populației ocupate în agricultură (peste 40,5% din totalul populației ocupate a țării), semnalează dezechilibre majore în agricultura Republicii Moldova, precum și o eficiență globală scăzută a acestui sector prioritar. Principalele probleme ale spațiului rural în Republica Moldova cu implicații directe asupra structurii sectorului agroalimentar sunt legate de „moștenirea problematică” și de „dependența” structurală indusă de alocarea ineficientă a resurselor, precum și de baza economică și tehnică precară la nivel microeconomic. Toți acești factori determină un profil puternic al sărăciei, precum și evoluția lentă și contradictorie a agriculturii.

Surplusul semnificativ de forță de muncă angajată în agricultură și lipsa cronică a capitalului atât financiar, cât și fizic reprezintă una dintre principalele caracteristici ale agriculturii autohtone din perioada de tranziție. O analiză a structurii ocupării în agricultură relevă faptul că ponderea salariaților este extrem de scăzută și în același timp cea a lucrătorilor cu timp parțial de muncă este foarte mare. Dacă luăm în considerare faptul că migrația din localitățile urbane spre cele rurale continuă să o depășească pe cea din rural în urban, se profilează imaginea unui sector de subzistență [1], mărturie a costurilor sociale pe care le-a presupus tranziția. Piața forței de muncă în cadrul sectorului agricol poate fi caracterizată prin următoarele neajunsuri:

- un declin accentuat al veniturilor reale ale populației;
- un declin al gradului de angajare în economia rurală comparativ cu economia urbană;
- o creștere a populației ocupate în agricultură;
- o îmbătrânire a populației ocupate în agricultură;
- o excesivă dependență a populației din mediul rural de activitățile agricole;
- un nivel educațional scăzut.

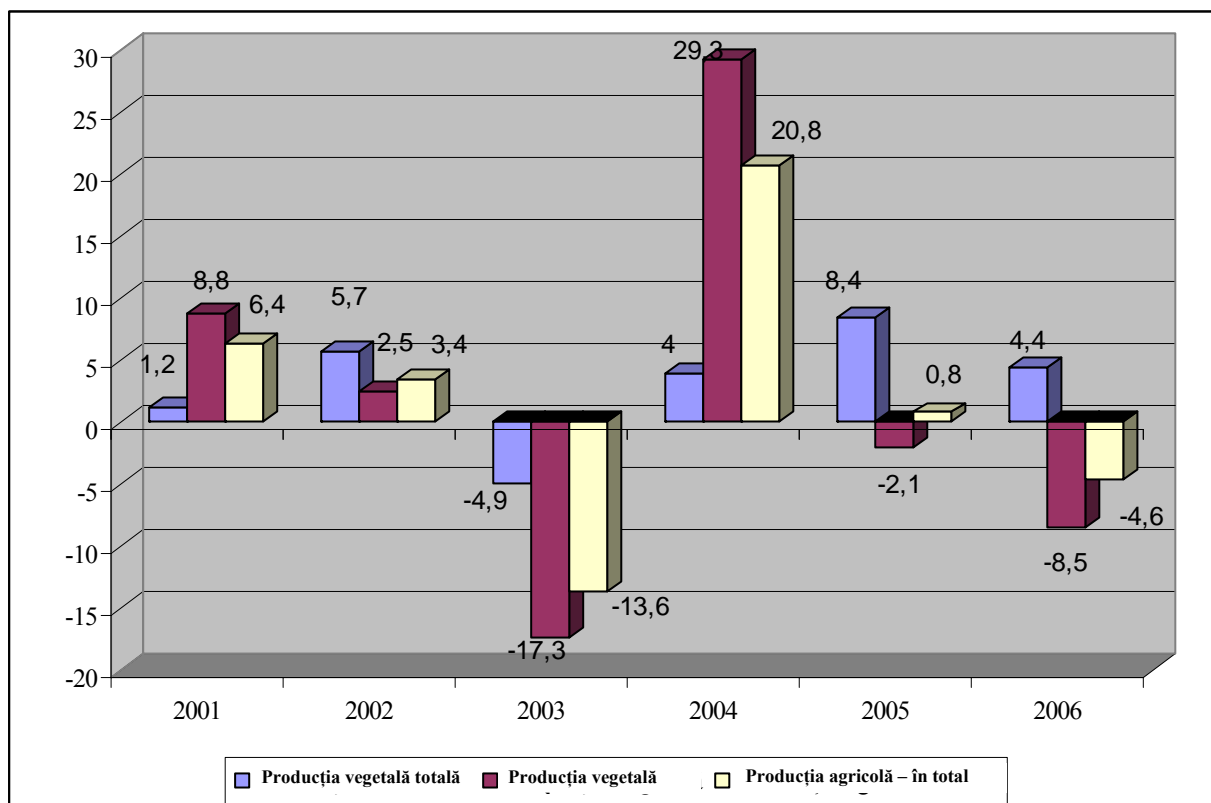
Agricultura Republicii Moldova este extrem de vulnerabilă la condițiile meteorologice nefavorabile din cauza problemelor structurale ale acestui sector. Una dintre problemele majore ține de fragmentarea terenului agricol, ceea ce face ca cotele de pământ destinate prelucrării să fie prea mici pentru a face posibilă realizarea investițiilor necesare și aplicarea tehnologiilor moderne. Activitatea fermelor rămâne în continuare prea puțin corelată cu piața, avându-se în vedere că unitățile de procesare și comercializare continuă să se orienteze spre marile unități producătoare și mai puțin spre fermele mici, care în prezent sunt majoritare.

Aceasta a determinat adâncirea și lărgirea ineficienței în alocarea resurselor în acest sector cu consecințe asupra competitivității economiei naționale. Pierderile nete ale întreprinderilor agricole mari în toată perioada postprivatizațională (anii 2000-2004) au constituit în medie 66,2 mln. lei anual. Din 15 grupe de mărfuri existente, numai 8-9 grupe (majoritatea fiind produsele fitotehnice) sunt apreciate ca aducătoare de profit, restul, ale întreprinderilor agricole, fiind generatoare de pierderi. Drept consecință a acestor fenomene economice nedorite în sectorul agrar este înregistrat cel mai scăzut nivel de salarizare și de activitate investițională.

În prezent, agricultura ocupă un loc semnificativ în economia națională a țării, contribuția ei în crearea produsului intern brut constituind în anul 2006 – 15,1%, cu 1,3 puncte procentuale mai puțin decât în anul precedent (Fig.1).

Împreună cu industria de prelucrare a materiei prime agricole, sectorul agrar contribuie cu circa 30-35% la crearea PIB-ului și aproape cu 65% în volumul total al exporturilor. Sub aspect ramural, în cadrul agriculturii, o pondere relativ mai mare o deține sectorul fitotehnic cu o cotă de 69,2% și sectorul zootehnic – de 30,8%.

Producția agricolă, conform estimărilor, a însumat în anul 2006 un volum de 13695,0 mln. lei, diminuându-se în termeni reali cu 4,6% față de anul precedent.



Sursa: Banca Națională a Moldovei. Raport Anual, 2007

Fig.1. Ritmul de creștere a producției agricole față de anul precedent, în %.

Diminuarea producției agricole a avut loc ca urmare a descreșterii semnificative a volumului producției vegetale cu 8,5% (contribuind cu 6,0 puncte procentuale la diminuarea producției agricole totale), pe când producția animalieră a marcat o creștere cu 4,4% față de anul precedent, influențând astfel pozitiv (cu 1,4 puncte procentuale) volumul producției agricole globale.

De rând cu acești factori, producția agricolă, ca și producția industrială, a avut de suferit în urma influenței negative a factorilor de ordin extern care s-au manifestat la începutul anului 2006 (majorarea prețurilor la gazele naturale și embargoul impus de Federația Rusă la producția vinicolă, la produse vegetale și carne; volumul insuficient al investițiilor realizate în capital fix de menire productivă în aceste ramuri; volumul nesemnificativ al investițiilor străine directe atrase în economia națională).

Reieșind din aceasta, pentru diminuarea vulnerabilității și dezvoltarea sectorului agricol este necesară atragerea investițiilor pe termen lung atât interne, cât și externe, care nemijlocit ar putea spori productivitatea în agricultură și ar crește competitivitatea internațională a produselor agricole și alimentare autohtone. Aceste investiții sunt necesare în special pentru reproducerea livezilor și viilor, restabilirea sistemelor de irigare, reînnoirea parcului de mașini agricole, precum și pentru restabilirea infrastructurii tehnice a sectorului zootehnic.

Pe parcursul anilor 2000-2004 agricultura a atras 1147,4 mln. lei, ceea ce constituie circa 5% din totalul investițiilor în economia națională (Tab.1).

Tabelul 1

**Dinamica volumului investițiilor în capitalul fix pentru dezvoltarea agriculturii, anii 2000-2005**

Investiții în capitalul fix	2000	2001	2002	2003	2004	2005
milioane lei	60,2	113,7	159,9	186,7	308,2	425,1
%, față de total pe economia națională	3,4	4,9	5,7	5,2	6,0	5,9

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Anuar Statistic, 2006

Totodată, pentru revitalizarea sectorului agricol și obținerea recoltelor cu valoare adăugată înaltă, investițiile necesare acestui sector sunt estimate de specialiștii Ministerului Agriculturii și Industriei alimentare la un volum de aproximativ 2 miliarde dolari SUA.

Datele statistice privind volumul investițiilor în capitalul fix plasate în anul 2005 pentru dezvoltarea agriculturii reflectă însă o cifră mult prea mică – 425,1 mln. lei (33,7 mln. dolari SUA). Mai mult ca atât, premisele creșterii volumului investițiilor în agricultură sunt extrem de modeste, în contextul în care fluxurile investiționale străine orientate spre economia Republicii Moldova nu au atins nivelurile scontate, înregistrând la 01.01.2007 un stoc de investiții străine în volum de numai 11 731,2 mln. lei. În agricultură au fost alocate până în prezent doar 122,1 mln. lei (9,4 mln. dolari SUA), ceea ce a constituit 1,04% în totalul de investiții străine alocate în Republica Moldova (Tab.2).

Tabelul 2

**Soldul investițiilor străine alocate în agricultură, la 01.01.2007**

	Investiții străine, în total		Investiții străine directe în capitalul social		Investiții străine de portofoliu în capitalul social		Credite și împrumuturi		Alte investiții ale fondatorilor străini	
	mln. lei	%, în total	mln. lei	%, în total	mln. lei	%, în total	mln. lei	%, în total	mln. lei	%, în total
În total pe tipuri de activități	11 731,2	100	6 350,5	100	181,5	100	4 955,8	100	243,4	100
Agricultura	122,1	1,04	48,5	0,76	0,008	-	44,5	0,9	29,1	12,0

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Anuarul Statistic, 2006.

Soldul ISD înregistrat până în prezent în agricultură este de 48,5 mln. lei, fiind aproape echivalent cu cel al creditelor și împrumuturilor acordate acestui sector – 44,5 mln. lei, ceea ce denotă gradul scăzut de atractivitate a agriculturii pentru investitorii străini, precum și un nivel înalt de îndatorare față de creditorii (calitatea de creditor este deținută, de regulă, de organizații financiare internaționale, precum Banca Mondială, guvernele țărilor dezvoltate etc.).

Din 2 659 întreprinderi cu participarea capitalului străin, la 01.01.2007 în agricultură exista un număr de 67 întreprinderi (Tab.3), în care s-au investit 4,37 mln. dolari SUA (ceea ce a constituit doar 0,65% din totalul capitalului social al fondatorilor străini).

Tabelul 3

**Capitalul social al agenților economici cu participarea capitalului străin la 01.01.2007, în sectorul agricol**

Denumirea	Numărul întreprinderilor	Capitalul social			
		mln. lei	% în total	mii dolari SUA	% în total
Capitalul social – total, din care:	-	9.185.083,7	-	-	-
- capitalul social al fondatorilor autohtoni – în total	-	2.671.169,4	-	-	-
- capitalul social al fondatorilor străini – în total	2.659	6.513.914,3	100	671.397,9	100
inclusiv:					
<b>AGRICULTURA, ECONOMIA VÂNĂTULUI ȘI SILVICULTURA</b>	<b>67</b>	48.471,5	<b>0,74</b>	4.375,1	<b>0,65</b>

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Direcția Infrastructură și Rapoarte Financiare, 2007

Cota extrem de mică a capitalului străin investit în agricultură denotă gradul scăzut de atractivitate a sectorului agricol ca urmare a unui șir de factori, precum: barierele legislative și instituționale ce țin de procurarea terenurilor agricole, vulnerabilitatea la condițiile meteorologice nefavorabile din cauza problemelor structurale ale acestui sector etc.

Investițiile străine directe contribuie la dezvoltarea agriculturii nu numai cu resurse financiare necesare pentru înnoirea activelor fizice, ci și cu capital antreprenorial. Capitalul antreprenorial mult mai important, fiind constituit din abilități manageriale și organizaționale, marketing și tehnologii moderne etc., de asemenea, din informații complexe despre piețele de export și relațiile de afaceri pe aceste piețe, poate spori performanța sectorului agricol și competitivitatea producției orientate spre export în condițiile vecinătății imediate cu UE.

Analizând dinamica investițiilor în capitalul fix pentru dezvoltarea agriculturii, pe forme de proprietate, poate fi observată preponderența realizării plasamentelor în capitalul fix în proprietatea privată, constituind în anul 2005 cota de 80,2% din total, după care urmează cea publică cu o cotă de 10,1% (Tab.4).

Tabelul 4

**Investiții în capitalul fix pentru dezvoltarea agriculturii, pe forme de proprietate  
anii 2000-2005 (mln. lei)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<b>Investiții în capitalul fix pe obiecte de menire productivă, dintre care:</b>	<b>58,9</b>	<b>112,5</b>	<b>159,9</b>	<b>186,7</b>	<b>308,2</b>	<b>425,1</b>
Publică	8,2	20,1	17,5	27,5	30,2	42,9
Privată	46,2	81,5	131,4	147,6	248,3	341,0
Mixtă (publică și privată)	3,8	8,6	5,7	6,4	5,5	6,4
A întreprinderilor mixte (cu capital străin)	0,3	2,3	5,3	3,4	24,2	30,3
A investitorilor străini	0,4	-	0,008	1,8	-	4,5

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Anuar Statistic, 2006

Volumul investițiilor în capitalul fix pe obiecte de menire productivă pentru dezvoltarea agriculturii realizate de întreprinderile mixte (7,1%) și investitorii străini (1,1%) a rămas nesemnificativ.

Reieșind din insuficiența volumului de investiții plasate în agricultură, a fost creat Fondul de subvenționare a creditării agriculturii de către băncile comerciale și utilizate resursele asociațiilor de economii și împrumut ale cetățenilor și al Corporației de finanțare rurală. Astfel, aceste instituții au majorat în anul 2005 valoarea creditelor acordate agenților economici din agricultură aproape cu jumătate față de anul 2004 (cu 46,9%), ceea ce a constituit 389,5 mln. lei (Tab.5).

Tabelul 5

**Dinamica indicilor de creditare a sectorului agricol, anii 2000-2005**

Indicii	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valoarea creditelor acordate agenților economici (mln. lei)	176,8	184,7	930,6	646,3	830,5	1220,0
Asociațiile de economii și împrumut (mln. lei)	-	-	126,0	238,1	280,4	290,0
Fondul de subvenționare a creditelor acordate (mln. lei)	-	-	11,1	29,9	22,0	28,6

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Direcția Infrastructură și Rapoarte Financiare, 2007

Datele statistice reflectă faptul că volumul investițiilor în capitalul fix pentru dezvoltarea agriculturii realizate până în prezent este nesemnificativ și insuficient comparativ cu volumul estimat necesar acestui sector, iar partea cea mai mare a acestora este plasată de proprietatea privată (constituind în anul 2005 cota de 80,2%).

Cu toate că în ultimii 2-3 ani se constată creșterea investițiilor în capitalul fix al întreprinderilor agricole, volumul acestor investiții nu acoperă nivelul de uzură a activelor materiale, ultimele rămânând în permanentă descreștere. *Deficitul investițiilor* pentru asigurarea reproducerii simple a fondurilor fixe din agricultură, estimat de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, constituie aproximativ 135 mln. lei anual, iar pentru reproducerea lor extinsă este necesar un volum anual de circa 12-15 ori mai mult.

*Prioritățile sectoriale privind realizarea investițiilor* stabilite de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare la nivel de agenți economici din sectorul agricol sunt [2]:

- 1) sectorul zootehnic (cu excepția aviculturii);
- 2) dezvoltarea viticulturii și pomiculturii;
- 3) dezvoltarea legumiculturii și cartofului;
- 4) culturile tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr, plantele medicinale, uleiurile eterice, tutunul ș.a.);
- 5) înzestrarea tehnică și tehnologică a sectorului agrar;
- 6) producerea semințelor și a materialului săditor;
- 7) prestarea serviciilor de mecanizare, zooveterinare etc.

Ca o direcție specifică pentru investiții în sectorul agrar trebuie să fie evidențiată dezvoltarea agriculturii organice sau ecologic pure. Încă un element specific privind politica investițională în sectorul agrar îl constituie caracterul lor privat. În prezent, la fiecare un leu de investiții publice în sectorul agrar cele private constituie 4 lei, avându-se în vedere că ponderea pământurilor agricole, aflate în proprietate publică la etapa finalizării procedurii de privatizare, constituie 14,3%.

La nivel național o atenție deosebită în *politica investițională* trebuie să fie acordată dezvoltării sistemelor: de pregătire a cadrelor și de asigurare științifică; de consultanță și de perfecționare profesională a agricultorilor; de irigare (și/sau de aprovizionare cu apă) la nivel regional și local; de infrastructură (de producere și de menire socială). În scopul sporirii competitivității sectorului agricol în condițiile vecinătății imediate cu UE este necesar de a întreprinde următoarele *măsuri*:

1) crearea unui mediu de afaceri și investițional favorabil, prin continuarea reformei regulatorii, crearea și implementarea unei proceduri de raportare specifice mediului rural, promovarea unei politici investiționale orientate spre specializarea întreprinderilor agricole în produse agricole cu valoare adăugată sporită;

2) dezvoltarea și protecția concurenței, prin acordarea de asistență tehnică, iar în unele cazuri și sprijin financiar în inițierea unor afaceri noi și dezvoltarea celor existente, în consolidarea capacităților de negociere, precum și a accesului agenților economici din sectorul agroalimentar la piețele de desfacere;

3) sprijin pentru asocierea și cooperarea întreprinderilor sectorului agroalimentar, prin susținerea și stimularea integrării pe verticală și orizontală, promovarea asocierii benevole a producătorilor agricoli și procesatorilor în asociații, conerne și alte structuri;

4) îmbunătățirea managementului întreprinderilor și fermelor agricole, modificarea cadrului legal privind protecția drepturilor acționarilor minoritari (membrilor cooperativelor), responsabilitatea managerilor întreprinderilor corporative.

Condițiile climaterice ale Republicii Moldova necesită respectarea cerințelor agrotehnice de succesiune a culturilor agricole, asigurarea utilizării eficiente a resurselor tehnico-materiale și asigurarea maximală a pieței din țară cu produse agroalimentare. Acești factori formează caracterul multiramural al sectorului agrar al economiei naționale. Totodată, există diferențe însemnate privind nivelul de eficiență al producerii diferitelor categorii de produse agricole, precum și privind posibilitatea de a le prelucra pentru a spori potențialul de export. Reieșind din aceasta, *politica agrară* trebuie, în primul rând, să asigure condițiile pentru dezvoltarea stabilă a sectorului agrar drept complex multiramural, iar, în al doilea rând, să stimuleze dezvoltarea celor mai efective și cu perspectivă ramuri din punct de vedere economic, asigurând în același timp formarea structurii optimale a sectorului agroproducător. Analiza pe ramuri a agriculturii Republicii Moldova denotă că la etapa actuală *ramurile prioritare* ale producției agricole sunt: viticultura și vinificația, pomicultura, creșterea legumelor, culturile tehnice (în primul rând sfecla de zahăr), producerea laptelui și a cărnii (bovine, porcine, păsări), creșterea păsărilor. În scopul sporirii competitivității agriculturii în condițiile vecinătății cu UE, *restructurarea* acesteia, în conformitate cu strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar, va cuprinde următoarele acțiuni:

- 1) în primul rând, asocierea generală a întreprinderilor după criterii de profil, interes economic etc. în holding-uri, conerne, asociații;
- 2) în al doilea rând, integrarea agenților economici ce procesează materia primă agricolă cu producătorii de materie primă agricolă pe principii de parteneriat.

#### Referințe:

1. Institutul European din România, Studiu de impact (2001-20020). - București, 2003.
2. Strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. - Chișinău, 2006.

Prezentat la 30.01.2008